

mecénásaival, színészeivel, az utóbbi városba megtért és a társulatot fölvirágoztató Berzeviczy Vince báróval stb. tág horizontot kínál a tanulmányírónak, hogy kifejtse – a nem annyira „gyökeres” Pozsony és Temesvár, Arad és Nagyvárad teátrumát is idevéve – újító véleményét. Minthogy a színház a fővárosban és a vidéken is „a szórakozás eszközévé süllyedt”, „magára kell eszmélnie, hogy megfelelhessen annak a rendkívüli hivatásnak, mely rája vár a jövőben s mely megint csak azzal az egy szóval fejezhető ki, amelyet már föntebb leírtam: – *nemzetmentés*”.

„A magyar színpad jövőjét, az elszakított magyar színházakkal való igazi, szoros és termékeny kapcsolatunkat csak az biztosíthatja, ha Csonka-Magyarországon a drámairodalom nemzeti és erkölcsi irányban elmélyül, aminek elsősorban – magyar történelmi dráma renaissanceában kell megnyilatkoznia. (...) Ennek a nemzeti drámának nem Kisfaludy, hanem Katona szellemében kell fejlődnie. Nemzetinek kell lennie s nem hazafiasnak, drámainak és nem retorikainak, művészinak és nem propagatívnak.”

A *Vérző Magyarország* című antológia legfőbb értéke, hogy benne gondolat és érzésvilág ifjító erővel találkozik. Trianon sebe, bármelyik írást olvassuk, végtelenül fáj. A sajtót csak erősíti négy térkép – Magyarország a honfoglalás után, Nagy Lajos birodalma, Mátyás király birodalma, Magyarország 1920-ban –, és nem kevésbé Jeges Ernő grafikai arzenálja, hiszen a kassai székesegyház, Déva várát, Bánffy-hunyad református templomát, Vajdahunyad várát, Lőcse Lábasházát, a Magas-Tátra hegyvonulatát, Kolozsvár főterét a Mátyás-szoborral, Brassó Fekete templomát, Zólyom várát, Szabadkát és Fiumét stb. ábrázoló tollrajzokban ott van veszteségünk irdatlan súlya.

A könyvet szerkesztő Kosztolányi Dezső korábban már említett elbeszélése, az *Égi jogász* befejező része a főhőst, a napszámos Kaszás-Kis Jánost végzetlen szimbolikával igazságosztóként az égbe röptette. „Amint esténként zúgó parasztféjét egy gázlámpához nyomta és nézte a reménytelen kavargást, ő volt ebben a hűtlen országban a hűség, ő volt ebben a rothadt városban a megalázott szenvedés, a pokolba hullajtott ártatlanság, a jogász-fajta szent prókátora, a leggyilkosabb világtörténelmi pör égi fiskálisa, a vértanú, kürtös és apostol, a dalolni és szólni nem tudó igric, aki csikorgó-ízetlen rigmusokban jajgatja ki barbár fájdalmát, a századokig parlagon hagyott parasztság magáraocsudása, az eltékozolt napkeleti gazdagság, egy évezredre nyúló sajtó visszaemlékezés, Komárom, Kassa, Pozsony, Eperjes, Losonc, Szabadka, Temesvár, Arad, Nagyvárad, Kolozsvár, Marosvásárhely keserve, egy nép ki nem szakadható halálordítása. Ő volt a magyar költő.”

(*Szülföld Könyvkiadó, Szombathely, 2020*)

Tönköl József

Írás a major falán

Ez mind csak szabdalt szívem, mögötte harmatos rét árnyán bolyongó őzek, azzal a madár-forrósággal, elfeledett kúttal, nem látható a vályú, ott semmi csorda nincs, egyszerre fényhólyagos, buborékos csönd lesz, csak kazlak ponyvás sátraiban neszeznek szalma-zizzenéssel a verebek, este van, és én még el sem aludtam, elfogytak a vizek, a füvek, ostortalan mennek el a pásztorok, dús lombú sziget a páskom, már rég nem fúj a májusi szél, lehetetlen szavakat találni a szomjúságra, kunyhóra, lánkra, egy napon léptem, újra léptem, tenyeremen sült krumpli, írás a major falán, pallangot kaparó körmökkel, s kiabálom a gyönyörű szavakat, hogy semmit nem lehet úgy szeretni, mint a nyirkos fákat, az árva madárfüttyöt, a kolomp és a borjú hangját, ami volt, volt, elmúlt visszahozhatatlanul, az őzek majd újra, az öregasszonyok soványan, barázdás, beesett arccal állnak, a tehének a porban dübörögnek, melyet az út hömpölyögtet, elinal velük a göndör, keskeny ég, deres lovacska, szabdalt szívemmel viaskodtam az éjjel, csak azután halt meg, mikor már senki se nézte, mikor már megölt és föltámasztott.

Tél

Egyszerű lesz alva járni, nekiütközni minden kéménynek,
 azon a tavaszon félig földbe és avarba süppedni,
 maszkok beesett arcával, elizzó vén tehénkolomppal,
 holdban kuporogni, mint az ostorok,
 mikor naponta elsüllyeszti a páskom lombalagútjait,
 asszonyokkal találkozni tornácokon, néptelen úton,
 ahol kétoldalt a Malomsűrű zárja el a kilátást,
 most már nem is kell muskátli, madarakra az éhség,
 megreped lepkeszárny, ablaküveg, ajtó, elszáradt dűlő,
 földredőlt kereszt nevéhez közel a csikorgó jégdarabok,
 úgy gondolok a hidakra, mint az orvosság vasborra,
 fulladásokra, a pincék falába ütköző méhekre,
 rozsliszt illatára a korhadó malomban, de gyorsan múlik,
 tűzoltózenekar játssza a Himnuszt,
 aztán valami mást játszik,
 muszáj volt neked írnom, kitör vérem alól a dal,
 mindennek vége lenne? kapkodni kezdem a levegőt újra,
 elbúcsúzom zsákoktól, melyek a padláson vannak,
 a napvak nőre gondolok, aki egy reggel belép, azért jön,
 hogy cigarettámat meggyújtja, lássa a kenyérruhát,
 beszéljen is róla, emlékeztessen rá megint valami,
 hiszen már senki sem beszél gyermekkori telekről,
 a szikkadó teknőről, a kemencébe olvadt rózsás parázsról.

Úgy jár hozzánk

Úgy jár hozzánk a bánat, hogy majd feltépi a bőrünket,
 térden alul zsiborog, ég a lábunk, majd elszakad,
 félni ma itt annyi mindentől lehet, olyanok vagyunk,
 mint akiről szedik a húst le, kiáltunk, ha hisszük,
 hogy a sántaiskola visszavisz bennünk a majorudvarba,
 megforgatott köszörűkőhöz, késhez, fejszéhez,
 mintha épp akkor találkoznánk,
 amikor férfiak, asszonyok állnak sorban a vermeknél,
 szemükre vadszőr hűz hályogot,
 cserepeket, nádcsonthozat korhasztanak az évek,
 ez a föld, amelyet sohasem hagy el az ember,
 zúzmara felhőit, harmat-kupolás hidasokat, a szagokat,
 a hangokat, a levegő dobját, a fehér ingeket vasárnap,
 összetapadt szájakat, süket sötétben vakond-kucsmát,
 mély kútba esett vödröt,
 mennyországot és poklot, a virágzó akác elszáradt ágát,
 nem sejtettük, botorkál hozzánk a bánat, mint a csorda,
 hozza az estét, a fejest, a tejcsarnokot,
 és hazatérünk az öregasszonyok között,
 akiket kiválasztott a halál, kitépi szemük világát,
 s érzik, hogy nem tart sokáig a nap,
 kisarjadt zöld őszi vetésre indulnak, pajták felé,
 ott mosakodnak utoljára, remegő testük az ágyra dől,
 az álom elkerüli őket, mint a varrá alvadt vért, a temetőt.

Csáky Károly

Remény kötőszóval

És megtépázva
is úgy tenni,
mintha
semmi sem történt
volna.

És roppant
teher alatt
is elhinni,
hogyan ez még
nem a gerincroppanás.

És szisszenni
csak,
ha ordítani
kellene.

És elmondani
újra,
hogyan minden próbatétel
javunkra válhat,
a fájdalom
megválthat
minket.

Körforgás

Pirosra váltott ismét
a nap,
s bebújt
paplana alá
az estnek.
A korai szürkületben még
látjuk,
amint
átöleli
a tájat az ég, majd
kiteríti
csillagos
hálóingét
a szerelmesek álmai fölé.
Minket
már
szétválasztott
eme nagy körforgása a kozmosznak,
de újra
összeálmodjuk
egymást
s ami
szétesett,
hogyan jelen lehessünk itt is, ott is.

Fecskehesegetés

És újra megjöttek
a viharvertek,
a mindenünnen eltérítettek,
kitaszított madarai Máriának,
kik ha kell,
tenger hullámai felett cikáznak,
és tudják
a távolban is,
mikor lesz itt tavasz:
reménye
s éke
a visszatérésnek.

Itt vannak hát
újra ők,
a szálláskeresők,
de jaj, erkélyek alatt,
ablakok homlokán
fehér lapokat csörget a szél,
s hiába közel már
a vihar,
helyet nektek nem ad
e hamis tisztaság,
mert a szájalom
minden fedél
alól kiszállt,
mint mikor
a Szentcsalád
fedél után kiált.

Öröklét

Szívembe költözött hiányod,
kivirágzott ismét
a múlt,
s én újra
szerelmes lettem
beléd.

Az idő
termékenyíti köztünk egyre
a távol-
Ságokat,
és képletesen
egymás mellé
kerülünk megint.

Itt álltam
sírod felett.
Elengedtem tested,
mert mást nem tehettem.

Ám lelked
fentről ragyog tovább,
mint nyári éjszakán
az egünkre kiült csillagok.

Mihályi Molnár László

Madárkalitka

A fiú mindig felsóhajtott, amikor elment a madaras ember háza mellett. Arra gondolt, hogy éjszaka belopózik ide, és kiereszti a madarakat a kalitkájukból, de tudta, hogy a kutyák miatt ezt soha nem merné megtenni, meg a lakatokat is hogyan tudná leszedni. Máskor pedig az is eszébe jutott, hogy össze kellene fogni ez ellen a szívtelen ember ellen, aki mindenféle madarakat ejt csapdába és kalitkába zárja őket. El kellene zavarni a faluból. Aztán ezt is elvetette, hiszen ez fizetett a kocsmában az oda járóknak egy-egy sört vagy néha pálinkát. Nem gyakran ugyan, de ki akarna erről a potyáról lemondani csak azért, mert szereti a madarakat. Sokan úgy tudták, csupa jószívűségből teszi, mert nem egyszer azzal dicsekedett, hogy mennyi kis árva jószágott mentett így meg, mert élelem nélkül vagy a ragadozók miatt odakint a szabadban úgyszólván elpusztulnának szegénykék. Ő pedig megmenti őket, és nem kevés pénzt költ madárelledelre. A kocsmá törzsvendégei ilyenkor megélték, s tudták, hogy ezért megint kerül valami a pohárba. Voltak ugyan olyanok is, akik fenntartásokkal fogadták a nagy szavakat, mert sejtették vagy tudták is, hogy madárboltokkal meg vendéglőkkel üzletel a dicsekvő gazda, de legyen ez az ő gondja. Inkább hallgattak, és elfogadták a hivatalos verziót, no meg a hozzá tartozó féldeciket. Még polgármesternek is megválasztották. Nem volt ez valami nagy pozíció, de arra elegendő, hogy legalizáljon minden tevékenységet, amit csinál.

A fiú nem tett le a tervéről, és végül úgy gondolta, hogy csak pénzzel lehet megoldani a helyzetet. Megveszi a madarakat, és szabadon engedi őket. Térjenek vissza a természetbe, ahol otthon lehetnek. Ott a helyük, nem kalitkába zárva. Szorgalmasan spórolt, és összejött egy szép summa, majd beállított a madaras gazdához. Először azt gondolta, hogy nem lesz könnyű vele megegyezni, de amikor kibökte, hogy mennyit kínálna, a gazda gyorsan belement. Boldogan sietett haza, hogy hozzon egy szállító kalitkát, amit már régen elkészített, hogy kéznél legyen, ha szükség lesz rá. Átrakták a madárkákat és fizetett. Még haza sem ért, már az erdő mellett kieresztette a madarakat. Azok boldogan röpködtek szanaszét, s a fiú örült, hogy ezzel a jócselekedettel ismét tett valamit a természet rendjének helyreállításáért. Még egy darabig nézte a szabadon szárnyaló madárkákat, ahogy vidáman csapkodnak szárnyaikkal, röpködnek akadály nélkül, élvezve a szabadságot. Lélekemelő pillanatok ezek, és ekkor már sajnálta, hogy nem hívta el barátait, hogy azok is lássák mindezt. Nincs ennél nagyobb öröm és boldogság...

Egy hét múlva ismét a madaras ember háza mellett vitt az útja, bekukucskált a kerítés résein. Teljesen ledöbbsent. Ismét madarakat látott a kalitkáiban, de azok

ajtaja nyitva volt, el is repülhettek volna. Ahogyan jobban megnézte őket, látta, hogy ezek azok, amelyeket szabadon engedett, bár kevesebben vannak. Hogyan lehetséges ez? Követte őt az erdőig és újra befogta? Vagy miként csábította vissza őket? Vagy maguktól jöttek vissza?

Talán élelemre vártak? Ám a kerítés mentén szétszórt madártollakból sejtetni lehetett, hogy közben a macskák sem tétlenkedtek...

Úgy látszik, hogy a kalitkák védelmében nem tanultak meg élelmet szerezni, sem védekezni. Könnyen a ragadozók prédájává lettek. Amelyek nem, azok visszatértek a gazdához, aki eddig rendszeresen etette őket. Igaz, hogy nem bőven, de nem veszték éhen. És nekik ennyi is elég.

Mit is kezdtek volna a felkínált szabadsággal? Egész nap röpködni, hogy valami hernyó, bogár vagy magocska a csőrükbe kerüljön, és rettegni, hogy mit hoz a holnap, mikor csap le egy vércse vagy ugrik rájuk egy macska. Csupa létbizonytalanság és életveszély. Azért sokkal kényelmesebb egy gondos gazdánál lenni.

Végül még hálások is voltak, hogy a kalitkáiban lehetnek...

Döntés (1989)

Aknay Tibor

A técsői hídon

Állok a hídon, a Tisza közepén.
 A csonka korlátba, mint apám kezébe
 kapaszkodom, hogy óvna,
 mert, hogy félek, kimondhatatlanul.
 Határon kívül és belül
 örvénylik a hazátlan idő.
 Már nem kérdezzünk,
 cserben hagytak miértjeink.
 Fodrozódik a tejút a sodrás ölében,
 a folyóba ájult híd halott menyasszony,
 de nincs tor, ma itt nem táncol senki.
 Még látni – elvitte az ár – az őrtornyok romjait,
 a béketábor legyőzte önmagát.
 Mellettem a hídon végtelen sorban
 az invalidus lelkek, a sarzsi nélküliek
 indulnak egy túlparti, utolsó rohamra...
 itt mindenkinek hét halála van.
 Itt, a hídon még tart a háború.

Ha egészben

Ha egészben nézed,
 a világban
 nincs fent és nincs lent.
 Ha kívül vagy játék,
 ha belül ajándék,
 kinek épp mit jelent:
 élvezd a végtelent!

Kimondhatatlan

Emlékmorzsák.
 Hullatom őket,
 mint a mesék
 eltévedt gyermeke,
 hogy megleljem
 vissza utamat
 valamihez,
 ami már rég
 nem az enyém.
 Sem gazdája, sem örököse
 nem vagyok
 eltékozolt álmaimnak,
 mégis keresem őket,
 mint kinek rögeszméje,
 hogy semmi sincs hiába,
 és nem véletlenül
 mutatja néha arcát
 a neve nincs
 kimondhatatlan.

Téli éjszaka

Kavarog a porhó,
 kis fehér bogarak
 a fényben.
 Káprázat minden,
 ha hiszem
 és
 megértem.

Amikor kisgyerek voltam

Amikor kisgyerek voltam
 még tudtam, a mesék igazak:
 mindössze hinnem kellett,
 hogy angyal járt
 a fenyőfa alatt.
 Amikor kisgyerek voltam
 – emlékszem – hogy anyám mesélt,
 tündérekről, és más csodákról,
 beleszöve mind az életét.
 Amikor kisgyerek voltam,
 így kezdődött majd minden mese:
 hogy anya stoppolt,
 és már leragadt szeme,
 amikor nagy zúgások között
 egy fekete hattyú szállt le rá
 és ő álmaiba költözött.
 Amikor kisgyerek voltam,
 Karácsonykor mindig belestem
 a nagyszoba kulcslyukán,
 hogy lássam, hogyan beszélget
 az anyallal anyám,
 de őt láttam csak és a szárnyait
 és Isten csókját a homlokán.

Négysoros

A reggel hamvas barack,
 az este kék áfonya:
 ha beléharapsz,
 Isten mámora.

Novemberi kérdés

Nézem a ritkuló lombok
 mögött a köd arcú dombot,
 mint hajdan volt kedves arca,
 ha feltűnik váratlanul...
 majd újra a semmibe hull,
 és ki tudja, ő volt-e ott,
 és mindezt így, ki akarta?

Táj

(Egy Kalmár János-fotóra)

A folyó felett a pára,
 mint Isten lelke a vizek felett:
 nincs még se Nap, se Hold,
 csak a teremtő képzelet.

Csáky Anna
Örökké

Mint nyárfa pelyhe a zivatarban,
 úgy repül hozzád e szerelem,
 lobogó lángom részeg-zavartan
 gyönyörű táncra engedem.

Szeretlek, drága, fénylő csillagom,
 semmi sem változtat már ezen,
 s ha majd e világot itt hagyom,
 lobog tovább e tűz velem.

Miénk a napfény hulló gyönyöre,
 minden szívárvány lelkünk útjain,
 nélküled sápadt a színek öröme,
 s kiháló táncuk bújja kín.

Szeretni foglak, talán örökké,
 karodban ring egész életem,
 a végtelen – mondják – a szeretőké,
 szerelmem hozzá mérhetem.

Örök leltár

„Én a Nap vagyok, te a Fa, ő Virág,
 a gyermekünk,
 így egész a lét velünk.
 Szeretlek, te csak virágozz!”
 – szól a Nap melegen a Fához.

Félelem-utak

Sírnál-e peremén a létnek,
 hol záporoz a könny,
 mételysz mérgező beléndek,
 s a szív kapuja döng?

Járnál-e zord félelem-erdőn?
 Rád csapódó magány
 hidege ott, bokorban rejlőn
 és karvaly-köd falán.

Félnél-e, ha mögötted árnyék,
 vicsorgó lidércek,
 s vércse sötétje riaszt, száll szét,
 rikoltva az éjnek?

Állnál-e meg, ahol a partnak
 a hullám nekiront,
 s ijesztő titkokat takarnak
 a mély rémei ott?

Mernél-e akkor lépni jégre,
 ha recsegve rian,
 fogytán az erőd már, kimérve,
 s elbuksz, mint annyian?

De lépni kell, mint nap a tóra,
 égi ott a lábnyom,
 a bátorra a fény hajol ma:
 gyémánt-útra lásson.

A nagy varázsló

Égkek szemével a víg tavasz
 opálos vizekre rákacsint,
 vörös-kék hullámok vállára dől,
 s arcomra csókokat nyalint,
 különös lázban várják a kertek,
 a fákra fehér pelerint
 hajnali díszítő kedve
 s angyali deleje hint,
 lobogó hajjal robog a hegyeknek,
 sötétzöld ábrákat kanyarint
 bordáik barna árcai közé,
 ellop az égről pár tarka színt,
 s a kibomló virágok kelyheire
 arannyal vegyítve szórja mind.

Édes élet (2003)